

Vierjaarlijks overzicht van het kerkelijk leven in de Classis Fryslân

Aanleiding en doelstelling

De kerkorde schrijft voor in ordinantie 4-14-3: 'De classicale vergadering stelt om de vier jaar een overzicht samen over het kerkelijk leven in haar ressort'. Het doel van dit overzicht is meervoudig:

De Classicale Vergadering

1. baseert het eigen toekomstig beleid op het overzicht;
2. vraagt de Generale Synode en de Dienstenorganisatie hun toekomstig beleid mede te baseren op dit overzicht en de overzichten van de andere classes;
3. biedt met het overzicht de Friese protestantse gemeenten de gelegenheid het eigen kerkelijk leven te bespreken in het licht van het kerkelijk leven in de hele classis;
4. geeft met het overzicht de Friese samenleving inzicht in het kerkelijk leven binnen de classis en de betekenis daarvan in de samenleving.

Roeping

In de Classis Fryslân weten 230 lokale protestantse gemeenten zich geroepen God en mensen te dienen. In de afgelopen vier jaar hielden zij in dorpen en stadswijken de Godslamp brandend door het houden van erediensten, geloofsoverdracht, dienst aan de samenleving en in het omzien naar elkaar.

Corona Crisis

In de afgelopen twee jaar heeft de Coronacrisis het kerkelijk leven in de Classis Fryslân in grote mate beïnvloed. Vrijwel al het fysieke kerkelijk leven kwam in meerdere of mindere mate stil te liggen. Maar gemeenten zochten en vonden andere wegen om kerk te zijn in coronatijd. Voorgangers, kerkenraden en colleges hebben met al de beperkingen die er waren het kerkelijk leven gaande en staande gehouden. De liturgie is gevierd, de lofzang is gaande gehouden, de gebeden zijn gedaan, de pastorale zorg is veelal op afstand doorgegaan, de diaconale zorg is verricht, de aandacht voor kinderen en jongeren is gebleven, allerlei overleg is gevoerd. Ook in coronatijd zijn we in onze classis 'gemeente van de Heer' gebleven.

Met grote zorgvuldigheid hebben onze Friese gemeenten de coronamaatregelen in acht genomen. De adviezen van synode en classis zijn vrijwel unaniem opgevolgd.

De deelname aan het kerkelijk leven in het algemeen en de kerkdiensten in het bijzonder is nog niet terug op het niveau van voor Corona. Dit blijft de aandacht van de classis vragen. Corona heeft de Friese gelovigen geleerd hoe kwetsbaar de mens, de gezondheid en het welbevinden is. Bezinning hierop zal de komende jaren niet uitblijven.

Kleine en kwetsbare gemeenten

De Classis Fryslân telt relatief veel gemeenten met minder dan 250 leden. Deze gemeenten zijn veelal vitaal, en kunnen zelfstandig het gemeentelven gaande en staande houden, meestal met een eigen (deeltijd) voorganger. Een deel van deze kleine gemeenten werkt samen met andere gemeenten, zij delen bijvoorbeeld een voorganger.

In toenemende mate worden kleine gemeenten kwetsbaar. Zij twijfelen eraan of zij nog veel langer kunnen blijven bestaan op de wijze waarop zij dat tot nu toe gedaan hebben.

De Generale Synode heeft in het voorjaar van 2021 het rapport *Lichter Ingevuld* aangenomen. Dit wijst wegen hoe de kerk kleine gemeenten die kwetsbaar zijn geworden kan ondersteunen om gemeente te blijven.

Voor Friese Gemeenten die kwetsbaar zijn geworden heeft de Classicale Vergadering in 2020 het synoderapport *Lichter Ingevuld* voor Friesland vertaald in de notitie *Als een kleine gemeente kwetsbaar wordt*.

Gemeenten die zelfstandig en willen en kunnen blijven, kunnen het Breed Moderamen vragen hen voor telkens vijf jaar onder voorwaarden toe te staan een kerkenraad te verkiezen die kleiner is dan het kerkordelijk minimum. Ook kunnen zij het Breed Moderamen vragen een lichtere beheersvorm onder voorwaarden toe te staan. Het college van diakenen en het college van kerkrentmeesters kunnen worden samengebracht in één college van beheer. Of de kerkenraad kan gaan optreden als college van diakenen en college van kerkrentmeesters.

Gemeenten die willen samenwerken of hun gemeente willen samenvoegen met een andere gemeente, kunnen advies van het Breed Moderamen vragen over de wijze die voor hen passend is.

De notitie *Als een kleine gemeente kwetsbaar wordt* is te vinden op de website van de classis. <https://www.classisfryslan.nl/news?newsid=6215372adaa10b0aa3000004>

De Classis constateert dat er voor gemeentes die willen samenwerken of samenvoegen ondersteuning nodig is. En hoopt van harte dat de landelijke dienstenorganisatie, die een transitie ondergaat naar vraaggerichte dienstverlening, hiervoor gekwalificeerde medewerkers ter beschikking zal gaan stellen.

Lichtere bestuursvorm

In vrijwel alle Friese protestantse gemeenten zetten veel vrijwilligers de schouders onder het kerkenwerk 'Wanneer wij een bijeenkomst voor al onze vrijwilligers organiseren, is daar geregeld de helft van onze meelevende gemeenteleden aanwezig', zeggen kerkenraden. Diezelfde kerkenraden hebben, groot en klein, ook bijna allemaal dezelfde zorg: 'Wij kunnen moeilijk ambtsdragers vinden om de zittende kerkenraadsleden op te volgen. Wij hebben vrijwilligers genoeg, maar ambtsdragers te weinig.' Hierdoor raken op meerdere plaatsen kerkenraden onderbezet. Betrokken gemeenteleden zijn minder in staat en bereid voor vier, acht of zelfs twaalf jaar met z'n allen voor alles in de gemeente verantwoordelijk te zijn. Ambtsdragers vinden voor de zware kerkelijke bestuursstructuur wordt daarom lastig.

In maart 2022 heeft de classicale vergadering de notitie *Als ambtsdragers gaan ontbreken* aangenomen. Daarmee doet de classis een handreiking aan gemeenten voor een lichtere bestuursvorm. Gemeenten kunnen de kerkenraad niet zo groot mogelijk, maar zo klein mogelijk houden. Geen groot bestuur dat van bovenaf alles regelt. Maar een klein, flexibel kerkbestuur dat van onderaf de arbeid van groepen vrijwilligers die met het talent dat zij hebben voor een bepaalde periode actief zijn, ondersteunt, coördineert en faciliteert. De notitie is beschikbaar op der website van de classis.

<https://www.classisfryslan.nl/news?newsid=62153767daa10b0aa3000005>

Jonge generaties

Vrijwel alle gemeenten in de Classis Fryslân hebben grote zorg over het verminderen van de betrokkenheid van 50-minners in het kerkelijk leven. De coronacrisis heeft deze verminderde betrokkenheid versterkt. Het is inmiddels duidelijk dat dit het grootste probleem is van onze gemeenten, van bijna onze gehele kerk en ook van allerlei andere maatschappelijke organisaties. De jonge generaties zijn meer en meer individualistisch en binden zich aanzienlijk minder dan vroeger aan een organisatie, en ook niet aan een kerk. Hierdoor verdampen 50-minners uit de klassieke vormen van het kerkelijk leven.

Een aantal Friese gemeenten heeft een jongerenwerker aangesteld, die goed werk kan doen, maar die de grote terugloop van het aantal 50-minners niet kan keren. De meeste van deze jongerenwerkers beschikken niet over de bevoegdheid die de PKN vraagt. Maar over voldoende bevoegd jongerenwerkers beschikt de PKN zelf niet.

De classis en ook de dienstenorganisatie van de landelijke kerk beschikken niet over de analyse en de kennis die gemeentes nodig hebben om de band met 50-minners vast te houden. De classis hoopt van harte dat de Generale Synode en de dienstenorganisatie prioriteit geven aan het opbouwen van de nodige deskundigheid en het beschikbaar stellen hiervan aan lokale gemeentes.

Om de band met 50-minners te versterken zal de Generale Synode ook de gehele organisatiestructuur van de PKN opnieuw moeten doordenken. Het permanent lidmaatschap, de wijze van besturen en de manier van financieren zullen anders vormgegeven moeten worden. De Classis Fryslân spreekt de hoop uit dat dit de komende tijd zijn beslag zal krijgen.

Gemeentevernieuwing

Zoals boven omschreven neemt de classis een aantal initiatieven de Friese gemeenten van nieuwe impulsen te voorzien (kleine en kwetsbare gemeenten helpen een nieuwe vorm te vinden, een lichtere bestuursvorm stimuleren en gerichte aandacht voor het bereiken van jonge generaties). Daarnaast neemt de Classis Fryslân deel in de stichting van een Fries klooster in Jorwerd en omgeving. De classis hoopt dat deze kloostergemeenschap 'Nijkleaster' een vernieuwende invloed zal hebben op het kerkelijk leven in het algemeen. En ook dat pioniersplek 'Nijkleaster' in de toekomst kleine en kwetsbare kerkelijke gemeenten in hun voortbestaan zal ondersteunen.

Inmiddels is er een initiatief van een aantal kerkelijke gemeenten aan de zuidkant van Leeuwarden om in de nieuwbouwwijk Middelsee die nu ontstaat ook als kerk present te zijn. De classis denkt mee in dit initiatief, dat oecumenisch van opzet is.

Leefgemeenschap om de kerk heen

De Friese gemeenten maken integraal deel uit van de dorpsgemeenschap en van de stadswijk waar zij thuis zijn. Zij slagen erin een open en gastvrij klimaat te scheppen en een band te onderhouden met kerkelijk betrokkenen en niet kerkelijk betrokkenen. Zij zien om naar mensen van binnen en buiten de kerk, en zoeken waar mogelijk aansluiting bij activiteiten en initiatieven in de gemeenschap waar zij deel van uitmaken.

De classis Fryslân neemt, ook met een financiële bijdrage, deel aan het presentiewerk van interkerkelijke diaconale organen in de provincie. Presentiewerker de heer Robert Colijn heeft hier onlangs de classicale vergadering uitgebreid over geïnformeerd.

Diaconaat

De Classis Fryslân werkt sinds haar oprichting op het gebied van diaconaat nauw samen met Solidair Friesland, Katholiek Steunpunt Maatschappelijk Activeringswerk. De preses en een afgevaardigde van de financiële commissie wonen het overleg bij, dat ongeveer eens per zes weken plaatsvindt. Zij krijgen hierbij ondersteuning van een gemeenteadviseur, die als ZZPer door de classis betaald wordt.

Classis en Solidair zetten zich actief in voor het 'Presentiewerk': als kerk present willen zijn in dorp of stad vanuit een behoefte aan verbondenheid met mensen in kwetsbare situaties. Als Classis ondersteunen we plaatselijke gemeentes die presentkerk willen zijn. Het concept is zowel sterk als simpel en begint vanuit de relatie. 'De Woonkamer' is een voorbeeld van present zijn. Dit is een plek voor ontmoeting, koffie, aandacht en vriendschap. De Woonkamer vult een sociale leegte en hulpvragen komen van onderaf, vanuit de relatie, contact en aandacht. Daarnaast worden 'budgetmaatjes' opgeleid en is er het project DOE.frl, waarbij 'maatjes' gekoppeld worden aan mensen met een licht verstandelijke beperking. Voor de uitvoering van het Presentiewerk is er een betaalde diaconaal opbouwwerker.

Leiderschap

Friese gemeenten waarderen hun voorgangers, de predikanten en kerkelijk werkers, breed. Het geestelijk leiderschap van voorgangers is in coronatijd in een nieuw licht komen te staan. Zij hebben meermalen moeten schakelen, van fysiek naar digitaal en andersom. Nieuwe, andere vaardigheden hebben zij in korte tijd ontwikkeld om kerkgangers en gemeenteleden op afstand te bereiken en te ontmoeten. Zij hebben met nieuwe creativiteit gezocht naar activiteiten die nog wel mogelijk waren in de beperkingen. Lange tijd achtereen zijn zij in touw geweest om het kerkelijk vieren, dienen en leren zoveel mogelijk gaande te houden. Daarin zijn zij bijgestaan door ambtsdragers en gemeenteleden, geregeld deden zij dienst in een vrijwel leeg kerkgebouw, en in een betrekkelijk geïsoleerde positie. Het heeft ons, sterker nog dan in gewone tijden, geleerd hoe belangrijk de voorganger en de gemeente zijn voor elkaar.

De classis constateert dat de positie van kerkelijk werkers kwetsbaar is. Zij hebben vaak kleine contracten en meestal zijn die afgesloten voor bepaalde tijd. De bevoegdheden die de PKN hen verleent in de bediening van het woord en de sacramenten zijn veelal niet voldoende om aan de behoeften van de gemeentes die zij dienen te voldoen. De classis is blij met de synoderapporten *Geroepen en gezonden* en *Geroepen om te dienen*. En hoopt dat de voorstellen daarin zo spoedig mogelijk werkelijkheid zullen worden.

De samenwerking van predikanten en kerkelijk werkers is vrijwel overal goed. Zij werken in Friesland als goede collega's samen in gemeentes en in werkgemeenschappen.

Regionale verbanden (ringen en werkgemeenschappen)

De *ringen* zijn bedoeld om gemeentes elkaar te laten ontmoeten. In de Classis Fryslân is de samenwerking in de ringen, op een aantal uitzonderingen na, niet goed van de grond

gekomen. De meeste ringen zijn niet actief. Lastig is dat de kerkorde niet duidelijk maakt wie het initiatief voor de organisatie van de ontmoeting binnen de ringen zou moeten nemen. Een moeilijkheid is ook dat de ringen over het algemeen erg groot zijn. In het noordoosten van de classis zijn kleinere (sub)ringen gevormd. Die functioneren aanzienlijk beter. Corona heeft de activiteiten van ringen nog eens ernstig bemoeilijkt.

De classis heeft de voorzitter van de visitatie gevraagd het initiatief te nemen en met een notitie te komen hoe de classis het opstarten van ringen kan bevorderen.

De werkgemeenschappen van predikanten en kerkelijk werkers functioneren over het algemeen goed. In coronatijd zijn sommige werkgemeenschappen overgegaan tot digitale ontmoetingen waarin zij wel en wee, en ideeën voor kerkelijk leven in deze bewogen tijd konden delen. Andere werkgemeenschappen zijn de gehele coronatijd niet bij elkaar gekomen.

Financiën en kerkgebouwen

Over het algemeen zijn de *financiën* van de gemeentes in de Classis Fryslân toereikend voor de instandhouding van het kerkelijk leven. Er zijn wel grote onderlinge verschillen. Sommige gemeentes hebben 'wel de weiden, maar niet de schapen', bij sommige gemeentes is dat andersom. Met name in een aantal stadsgemeentes beginnen de middelen te ontbreken. De classis neemt waar dat gemeentes over het algemeen vooral de eigen positie en situatie in het oog hebben, en soms te weinig oog hebben voor de positie en de situatie van gemeentes om hen heen. Er zou meer solidariteit onderling kunnen zijn. Deze solidariteit bevorderen is moeilijk, omdat iedere gemeente verantwoordelijk is voor de 'eigen' middelen. De classis is ook van mening dat onderlinge solidariteit een vrije keuze is, en dat gemeentes hiertoe niet gedwongen moeten worden.

Er zijn veel monumentale *kerkgebouwen* in onze classis. Een groot deel van deze gebouwen zijn en blijven in gebruik voor de eredienst. Dan zijn zij een grote vreugde, te meer omdat het onderhoud van deze gebouwen meestal goed op orde is en de middelen daarvoor voor handen zijn.

Een klein deel van deze kerkgebouwen is niet meer nodig voor de eredienst en het kerkelijk leven, bij voorbeeld door samenwerking of samengaan van kerkelijke gemeenten. Dan kan het gebouw een grote last worden. Kerkelijke gemeentes zoeken goede wegen om het gebouw voor de samenleving te bewaren. Zij worden overgedragen aan bijvoorbeeld een dorpsstichting of aan de Stichting Alde Fryske Tsjerken. De bruidsschat die moet worden meegegeven, zodat in de toekomst in het onderhoud kan worden voorzien, vormt soms een aanzienlijke last voor de kerkelijke gemeente, omdat deze gelden aan het kerkelijk leven moeten worden onttrokken. Een aantal burgerlijke gemeenten komen de kerkelijke gemeentes tegemoet met het ontwerpen van en kerkervisie. Deze kan helpen goede en verantwoorde beslissingen hierin te nemen. Een bijzonder punt van zorg zijn de grote monumentale kerkgebouwen in grotere steden. Zij zijn soms te groot om te onderhouden en ook te groot om over te dragen.

Onrust over toezicht

De generale Synode heeft in mei 2018 het Generaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (GCBB) ingesteld, dat uniforme richtlijnen voor het financieel toezicht moet geven. Over deze richtlijnen is in een aantal Friese colleges van kerkrentmeesters is onrust

ontstaan. In september 2021 zijn de directeur van de Dienstenorganisatie en de voorzitter van het GCBB in een goed bezochte bijeenkomst in Leeuwarden hierover in gesprek gegaan met Friese kerkrentmeesters. Een deel van de onrust is hier weggenomen, er is begrip dat er verantwoord toezicht moet zijn op de vaak aanzienlijke middelen van gemeentes, en dat hiervoor goede richtlijnen nodig zijn. Voor een andere deel is de onrust blijven bestaan dat de kerk de vrijwilligers in gemeentes die het beheer voeren soms onnodig zwaar belast met regelingen waarvan men niet altijd nut en noodzaak inziet. De classis hoopt dat goede communicatie tussen 'land en gemeente' de aandacht zal blijven vragen.

Visitatie

Het classicaal college voor de visitatie heeft de afgelopen drie jaar zes uitgebreide visitaties verricht. Het aantal visitaties was aanmerkelijk lager dan de jaren hiervoor. Het zou kunnen dat dit met corona te maken heeft, maar in andere classes was er geen daling van het aantal visitaties in coronatijd.

Bij vijf van de zes visitaties ging het om problemen die gerezen waren tussen kerkenraad (gemeente) en predikant. In een enkel geval ging het om een predikant die niet bij de gemeente paste, en men ging in onderling overleg uit elkaar; in een ander geval ging het om een heftig conflict. De zesde visitatie ging over een gebouwenkwestie.

Men kan hier geen algemene lijn uit trekken want elk conflict bleek weer anders.

Publiciteit en media

De Friese media en de Classis Fryslân staan in goed en nauw contact met elkaar. Omrop Fryslân, het Friesch Dagblad en de Leeuwarder Courant berichten geregeld over activiteiten van en in de classis. De meeste contacten lopen via de classispredikant.

Ds. Wim Beekman schreef bij zijn aantreden als classispredikant al jaren op persoonlijke titel een zaterdagse column in de Leeuwarder Courant. Hij is dat sindsdien blijven doen. Het geeft hem een duidelijk gezicht in de Friese samenleving. In het voorjaar verscheen er een bundeling van zijn columns in coronatijd onder de titel 'Als het leven broos wordt'. Deze bundel heeft het breed moderamen van de classis aan alle Friese gemeenten gezonden.

Begin 2022 heeft de classis de eigen website – www.classisfryslan.nl - geheel vernieuwd. Gemeenten kunnen o.a. kennismaken van elkaars activiteiten en initiatieven. Zo besteedt de site ruim aandacht aan lokale activiteiten voor vluchtelingen uit Oekraïne. Op de website kan men doorklikken naar de websites van lokale gemeentes.

Oecumene en kerkdiensten op Omrop Fryslân

De Classis Fryslân prijst zich gelukkig dat Friesland als één van de weinige provincies in Nederland een Provinciale Raad van Kerken heeft. Namens het Breed Moderamen neemt ds. Idske van der Pol deel aan het werk van de Friese Raad van Kerken.

Sinds het begin van de coronatijd zendt Omrop Fryslân op zondagmorgen een kerkdienst uit vanuit één van de Friese kerkgebouwen. Namens het Breed Moderamen van de classis nemen diaken Willem de Boer, ouderling Jelle de Jong en ds. Idske van der Pol zitting in de voorbereidingsgroep die deze diensten organiseert samen met lokale gemeenten en parochies. Ook na coronatijd volgen gemiddeld 30.000 mensen deze diensten, ook van buiten Friesland en vanuit het buitenland. De classis is blij dat kijkers met een gemiddeld hoge leeftijd, een kwetsbare gezondheid, en ook een relatief groot aantal buitenkerkelijke

kijkers, deze diensten zeer waarderen. De hoge waardering blijkt ook uit het ruime aantal giften dat binnenkomt en dat voldoende is de uitzending van deze diensten te bekostigen.

Vastgesteld door het Breed Moderamen van de Classis Fryslân op 26 april 2022.

Goedgekeurd door de Classicale Vergadering van de Classis Fryslân op 8 juni 2022.